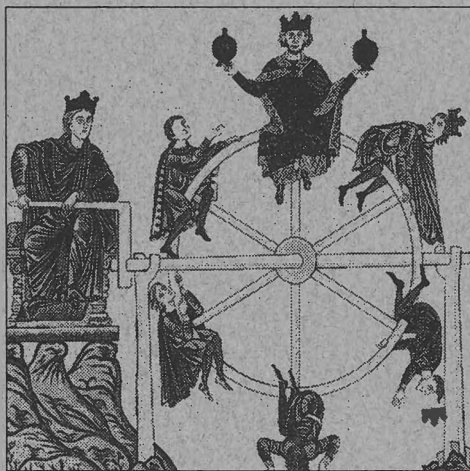

JANKOVICS JÓZSEF

50.

SZÜLETÉSNAPJÁRA

BALASSI KIADÓ
REBAKUCS
1999. március 10.

„GYARLÓSÁG, ASSZONY A NEVED” (?)

Az 1999 májusára tervezett *Ámor és mámor* konferenciára készülve a humán tudományok képviselői a téma legkülönbözőbb vonatkozásainak bemutatásán fáradoznak. Úgy vélem, a férfi–nő relációval kapcsolatban elkerülhetetlen a már sokszor felvetett elvi alapkérdés vizsgálata: vajon emberek-e a nők vagy sem?¹ Jómagam a pártatlanság jegyében nem kívánok állást foglalni, inkább megfontolandó dokumentumok ismertetésével szeretném elősegíteni a probléma megnyugtató tisztázását.

A téma „könyvtárnyi irodalmából” a konferencián egy XVI. századi, Wittenbergből kiinduló vitáról és annak magyar vonatkozásairól szándékozom beszélni. Az előadásban nem térhetek ki a későbbi időszakok tudósainak értékes munkáira; a jelen kötet összeállításának ünnepélyes alkalma viszont lehetővé tesz néhány utalást további fontos adalékokra.

Áttekintették már¹ a női nem kiválóságát fejtegető traktátusokat Agrippa von Nettesheimtől² a XVIII. századig.³ A nőbarát szerzők nem sajnálták a fáradságot a világtörténelem híres nőalakjainak katalogizálására, a tudományokban, művészetekben vagy éppen a politikában bizonyított erényeik részletes taglalására.

Nem hagyhatjuk említés nélkül a másik álláspont jelesebb képviselőit sem. Századunk elejének híres-hírhedt gondolkodója, Otto Weininger filozófiai alapon

¹ Elisabeth GÖSSMANN (szerk.), *Ob die Weiben Menschen seyn, oder nicht?*, Archiv für philosophie- und theologiegeschichtliche Frauenforschung, 4, München, 1988.

² Henricus Cornelius, AGRIPPA VON NETTESHEIM, *Declamatio de nobilitate praecellentia Foeminei sexus*, Antverpiae 1529.

³ *Lob-Rede Des Frauenzimmers in gebundener Rede, Nebst beygefügeten Historischen Remarqven von einigen angeführten gelehrten und heroischen Frauens-Persohnen*, Leipzig, 1716.

jutott el odáig, hogy a nők voltaképp nem is léteznek.⁴ Kevésbé ismert Max Funke természettudományos megfontolásokon alapuló magyarázata a női nem mibenlétére.⁵ Bizonyára a darwinizmus evolúciós elméletének hatására sikerült kompromisszumos megoldást találnia. Ennek fényében többé nem kell vitatkozni arról, hogy a nők emberek-e vagy állatok, hiszen a igazság – mint oly sokszor – a két szélsőséges álláspont között keresendő: Funke meggyőződése szerint ugyanis a nő félig ember, félig állat. Ebben a mivoltában rendkívül fontos szerepet tölt be a fejlődéstörténetben: összekötő kapocs a Homo sapiens és az ember-szabású majmok között.

⁴ Otto WEININGER, *Geschlecht und Character. Eine prinzipielle Untersuchung*, Wien, 1903.

⁵ Max FUNKE, *Sind die Weiber Menschen? Mulieres homines non sunt*, Halle, 1910.